

Іванова, В.С. Навучанне архівістаў у свеце і беларускі досвед / В.С. Іванова // Крыніцазнаўства і спецыяльныя гістарычныя дысцыпліны: навук. зб. Вып. 9 / рэдкал. С. М. Ходзін (адк. рэд.) [і інш.]. – Мн.: БДУ, 2014. – с. 160 – 168.

В. С. ІВАНОВА

НАВУЧАННЕ АРХІВІСТАЎ У СВЕЦЕ І БЕЛАРУСКІ ДОСВЕД

Разглядаюцца традыцыі і падыходы да адукацыі архівістаў: еўрапейская, італа-іспанская, брытанская, паўночна-амерыканская і інш., вызначаюцца іх спецыфіка і найбольш аўтарытэтныя архіўныя школы. Аналізуюцца спробы міжнародных арганізацый (ЮНЕСКА, МСА і інш.) уніфікаваць патрабаванні да кампетэнтнай архівістаў. Падаецца кароткая гісторыя развіцця архіўнай адукацыі ў Беларусі, а таксама сучасныя праблемы і перспектывы.

In the article the basic traditions and approaches to education of archivists: European, Italian and Spanish, the British, North American, and others are analyzed. Their specificity and the oldest, authoritative archive of the school are determined. Also the author examines attempts by international organizations (UNESCO, ISA, etc.) to standardize requirements for the competence of archivists. In this context, it is a brief history of the development of archival education in Belarus is given, as well as the current issues and perspectives.

Ключавыя словы: адукацыя архівістаў, архіўныя школы, адукацыйны стандарт, кампетэнтны спецыяліст, Міжнародны савет архіваў, гісторыка-архівазнаўства, бакалаўр, магістр.

Keywords: education of archivists, archival school, educational standard, the skill, the International Council on Archives, historical and archival, Bachelor, Master.

Пытанне адукацыі архівістаў ляжыць, з аднаго боку, у рэчышчы тэарэтычных праблем развіцця архівазнаўства як навуковай дысцыпліны, з’яўляючыся своеасаблівым індикатарам этапаў яго фарміравання, з

Іванова Вольга Сяргееўна — дацэнт кафедры крыніцазнаўства Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, кандыдат гістарычных навук.

другога — у надзённых практычных праблемах, ад вырашэння якіх залежыць захаванне дакументальнай спадчыны грамадства. Яно мае дастаткова доўгую гісторыю, якая вывучаецца пры выкладанні акадэмічных дысцыплін і ўключаецца ў склад падручнікаў [1], з'яўляецца прадметам асобных навуковых даследаванняў [2], справаздачных, інфармацыйных ці планавых дакументаў [3]. У сучасных умовах задачы архівіста вымагаюць шчыльнага супрацоўніцтва з ІТ-спецыялістамі, супрацоўнікамі іншых інфармацыйных асяродкаў (музеяў, бібліятэк і інш.), забеспячэння правоў грамадзян у доступе да інфармацыі, захавання памяці чалавека і для чалавека. Усё гэта патрабуе грунтоўных ведаў у шэрагу дысцыплін, якія не могуць быць раўназначна прадстаўленыя ў архіўнай адукацыі, з чаго вынікаюць асаблівасці навучання архівістаў у розных краінах.

У амерыканскай Энцыклапедыі бібліятэчнага і інфармацыйнага абслугоўвання [4] выдзяляецца 5 традыцый навучання архівістаў. Першая традыцыя — еўрапейская, у якой навучанне будзецца ў асноўным на шэрагу спецыяльных гістарычных дысцыплін, у прыватнасці палеаграфіі і дыпламатыцы, якія з XIX ст. з'яўляліся аднымі з цэнтральных дысцыплін так званай «навуковай» гісторыі. З найстарэйшых архіўных школ гэтага кірунку можна адзначыць французскую Школу хартый у Парыжы і Баварскую архіўную школу ў Мюнхене, якія былі заснаваны ў 1821 г. Надалей былі закладзены Інстытут даследавання аўстрыйскай гісторыі ў Вене (1854), папская школа палеаграфіі, дыпламатыкі і архівістыкі ў Ватыкане (1884). Некаторыя з гэтых устаноў існуюць да сённяшняга часу, некаторыя былі радыкальна пераўтвораны пасля Другой сусветнай вайны. На сённяшні дзень фактычна ўсе еўрапейскія краіны маюць асяродкі навучання архівістаў для забеспячэння сваіх патрэб. Архіўныя школы еўрапейскай традыцыі звычайна з'яўляюцца аўтаномнымі інстытутамі, якія фінансуюцца ўрадам (напрыклад, французская Школа хартый), дзейнічаюць пры архіўных (архіўная школа Марбурга (1894), Утрэхта (Галандыя) ці ўніверсітэцкіх (Інстытут гісторыі і архівістыкі Торунскага ўніверсітэта) асяродках. У адным выпадку навучэнцы ўжо з'яўляюцца супрацоўнікамі архіўных устаноў, у іншых — пасля сканчэння навучання шукаюць адпаведную працу. Патрабаванні да працягласці і аб'ёму тэарэтычных курсаў і практычных навываў вар'іруюцца ў залежнасці ад краіны.

У краінах Цэнтральнай і Паўднёва-Усходняй Еўропы адукацыя архівістаў таксама адбывалася ў «гістарычным» кірунку, у кантэксте еўрапейскай традыцыі: у Сафійскім універсітэце (Балгарыя), Карлавым уні-

версітэце (Прага, Чэхія) (1920), Універсітэце ў Браціславе (Славакія), Гумбальтаўскі інстытуце ў Берліне (1930), Інстытуце архівістыкі ў Патсдаме, Універсітэце ў Будапешце і інш. Спадкаемцамі традыцый адукацыі французскай школы хартый у кірунку развіцця архівазнаўства ў кантэксте гісторыі і спецыяльных гістарычных дысцыплін можна назваць Пецярбургскі археалагічны інстытут (1878), Маскоўскі археалагічны інстытут (1907) і Маскоўскі дзяржаўны гісторыка-архіўны інстытут (1931), якія заклалі асновы архіўнай адукацыі ў СССР і на постсавецкай прасторы.

Другая традыцыя — італа-іспанская, дзе большасць курсаў прапануе першую ступень архіўнай адукацыі ці бібліятэчнай і архіўнай адукацыі. У Італіі існуюць не менш 17 архіўных, палеаграфічных школ і школ дыпламатыкі, якія фінансуюцца ўрадам. Адною з найбольш вядомых з'яўляецца спецыялізаваная школа архівістаў і бібліятэкараў у Фларэнцыі (1920). Агулам у Італіі навучаецца каля 3 тыс. студэнтаў, частка з якіх становіцца архівістамі. У Іспаніі і Лацінскай Амерыцы назіраецца аналагічная сітуацыя: каля 18 архіўных школ у 12 краінах, большасць з якіх працуе пры ўніверсітэтах. У Іспаніі і Партугаліі існуюць цесныя сувязі паміж архіўнай і бібліятэчнай адукацыяй, і дастаткова складана іх падзяліць: напрыклад, факультэт пісьменства Каімбрскага ўніверсітэта (Партугалія) ці Школы дакументалістыкі Нацыянальнай бібліятэкі Іспаніі ў Мадрыдзе (1877). Трэба сказаць, што значная частка студэнтаў гэтых факультэтаў не ставіць задачай атрыманне спецыяльнасці архівіста.

У Брытанскай традыцыі адсутнічае спецыялізацыя на першай ступені адукацыі да таго моманту, пакуль студэнты не атрымліваюць агульную адукацыю, пасля якой могуць пачынаць працу архівіста ці атрымаць ступень магістра ў галіне архіўнага кіравання. Такія курсы прапануюцца ва ўніверсітэтах Дубліна, Ліверпуля, Лондана і Уэльса. Яны сканцэнтраваны на тэхнічных і прафесійных прадметах, даюць практычныя інструкцыі і цесна звязаны з гістарычнымі даследаваннямі і метадалогіяй. Гэты прыклад адукацыі выкарыстоўваецца ў краінах Брытанскага саюза, у тым ліку Аўстраліі і Канадзе. У самой Вялікабрытаніі Таварыства архівістаў мае сістэму дыстанцыйнага навучання для некаваліфікаваных працаўнікоў.

У ЗША і Канадзе адсутнічае ўніверсальная методыка навучання. Таварыства амерыканскіх архівістаў выдае так званы Адукацыйны каталог, які перыядычна абнаўляецца шляхам дадання курсаў і інстытутаў, якія маюць архівазнаўчыя дысцыпліны. У 1983 г. налічвалася

43 шматкурсавыя праграмы, 19 аднакурсавых праграм і 6 інстытутаў і семінараў ва ўніверсітэтах, архіўных установах ці гістарычных таварыствах. Аднак ні адзін з іх не прапаноўваў спецыялізаваную акадэмічную архіўную падрыхтоўку, нягледзячы на гэта, у ЗША створана дастаткова гнуткая і эфектыўная сістэма адукацыі архівістаў, якая забяспечвае наяўныя патрэбы. Да сённяшняга часу дзейнічаюць летнія архіўныя школы, ініцыяваныя вядомымі амерыканскімі архівазнаўцамі Эрнстам Понсерам (які праводзіў іх з 1939 па 1963 г.) і Эадорам Шэленбергам (1963—1970 гг.).

У краінах трэцяга свету прысутнічае тэндэнцыя працягу традыцыі былых імперскіх цэнтраў. Гэта слушна прынамсі для краін Лацінскай Амерыкі. У 1970-я гг. стаў заўважным рух у кірунку стварэння ўласнай адукацыйнай сістэмы пры моцнай падтрымцы ЮНЕСКА і Міжнароднага савета архіваў (МСА). У Сенегале (Дакарскі ўніверсітэт) створана рэгіянальная школа для франкамоўных афрыканскіх краін з двухгадовым навучаннем. Атрымаць вышэйшую адукацыю па гэтым кірунку студэнты могуць толькі ў Еўропе. Спраба ўстанавіць аднагадовае паслядыпломнае навучанне архівістаў была здзейснена ва Універсітэце Ганы. У Паўднёва-Усходняй Азіі спроба адкрыцця спецыяльнасці адбылася ў 1980-я гг. у Куала-Лумпур (Малайзія). У Паўднёвай Азіі працуе Індыйская нацыянальная адукацыйная школа ў Нью-Дэлі. Некалькі гадоў дзейнічала Ірацкая адукацыйная школа ў Багдадзе для арабскіх краін. Асобныя курсы існуюць у такіх краінах, як Нігерыя, Кенія, Замбія, Філіпіны, Інданезія.

Нягледзячы на шырокі спектр магчымасцей архіўнага навучання, вельмі часта яны не з'яўляюцца адэкватнымі рэчаіснасці, а студэнты, якія атрымалі адукацыю, не заўсёды ідуць працаваць па атрыманай спецыяльнасці. Па падліках МСА, пад канец 1980-х гг. у свеце існавала каля 126 розных асяродкаў, якія рыхтавалі 3 тыс. архівістаў, што складала 50 % агульнай патрэбы. Паводле паведамленняў ЮНЕСКА, агульная колькасць асяродкаў адукацыі архівістаў павінна складаць 150, а агульная лічба працаўладкаваных архівістаў — 30 тыс., не ўлічваючы Расію і Кітай.

На сённяшні дзень не існуе пакуль краіны ці рэгіёна, якія б стварылі агульнапрызнаную адукацыйную архіўную сістэму. У справядачы еўрапейскай архіўнай камісіі за 2005 год адзначаецца цэлы шэраг розных падыходаў да навучання архівістаў:

1) «гістарычны» падыход, які арыентуецца на вывучэнні прадметаў, звязаных з гісторыяй;

2) кіраўніцкі падыход, які звяртае больш увагі на кіраўніцкія кампэтэнцыі;

3) прафесійны падыход, які базіруецца на практычных занятках і неабходнасці распрацоўкі архіўных стандартаў;

4) павышэнне кваліфікацыі для архіўных супрацоўнікаў;

5) інтэграваны падыход, у якім архівазнаўства разглядаецца як адна з інфармацыйных навук, у тым ліку навучанне архівістаў можа ажыццяўляцца ва ўстановах, якія навучаюць бібліятэчных супрацоўнікаў ці іншых спецыялістаў;

6) падыход, заснаваны на адзінстве кіравання ўсім колам «жыццёвага цыкла» дакумента, пачынаючы ад яго стварэння і заканчваючы сталым захоўваннем [5, s. 137].

У асяродках навучання архівістаў існуе вялікая розніца ў гадзінах, якія адводзяцца на спецыяльныя прадметы. За апошні час адбыліся змены ў бок павелічэння колькасці гадзін на інфармацыйныя прадметы і прапорцыі паміж агульнымі групамі прадметаў змясціліся ў бок прафесійных прадметаў. Пачынаючы з 1972 г. рэалізуюцца праграма ЮНЕСКА, якая датычыцца кіравання архівамі і дакументамі (у межах праграмы UNISIST), праграма RAMP (*Records and Archives Management Programme*), мэтай якой была ў тым ліку ўніфікацыя і гарманізацыя праграм навучання, а таксама іх стандартызацыя. Гэтаму прысвечаны даследаванні вядомых архівазнаўцаў Міхаэля Кука і Бруна Дэльмаса [6].

Аднак гэтыя спробы так і засталіся па большасці нерэалізаванымі, а ва ўжо згаданым дакладзе 2005 г. сфармуляваны толькі агульныя кампэтэнцыі, якімі павінен валодаць спецыяліст. Да іх адносяцца:

- навыкі кіравання дакументамі на працягу яго «жыццёвага цыкла»;
- выкарыстанне новых тэхналогій пры камп'ютарызацыі і камунікацыі;
- веданне сучасных адміністрацыйных структур, сістэм і працэдур, а таксама дакументаў, якія ўтвараюцца ў іх дзейнасці;
- веданне гісторыі ўстаноў і эвалюцыі сістэмы дзяржаўнага кіравання;
- камунікатыўныя навыкі;
- валоданне дзвюма ці болей еўрапейскімі мовамі;
- адкрытасць да міждысцыплінарнага супрацоўніцтва [5, s. 142].

Фарміраванне падыходаў да адукацыі архівістаў на былой постсавецкай прасторы, у тым ліку і ў Беларусі, акрамя вышэйазначаных, агульнаеўрапейскіх тэндэнцый, характарызуецца значным пашырэннем кола навучальных устаноў, якія рыхтуюць архівістаў, неабходнасцю стварэн-

ня ўласных, актуальных падыходаў да іх навучання, а таксама імкненнем інтэграцыі ў агульнаеўрапейскую адукацыйную прастору. У Расійскай Федэрацыі цэнтры падрыхтоўкі архівістаў і дакументазнаўцаў створаны ў больш як 40 рэгіёнах, усяго іх налічваецца больш за 70, ва Украіне каля 20. Значная частка са згаданых цэнтраў прапануе таксама навучанне і ў галіне дакументазнаўства. Тым не менш «заканадаўцамі мод» у архіўнай адукацыі застаюцца створаныя яшчэ ў савецкія часы Гісторыка-архіўны інстытут (1931), які цяпер уваходзіць у склад Расійскага гуманітарнага ўніверсітэта, а таксама кафедра архівазнаўства і спецыяльных галін гістарычнай навукі гістарычнага факультэта Кіеўскага нацыянальнага ўніверсітэта імя Тараса Шаўчэнкі (1944). Асноўнай праблемай постсавецкіх краін на пачатку стагоддзя стаў пошук шляхоў мадэрнізацыі архівазнаўчай адукацыі і яе прыстасавання да актуальных патрэб грамадства [7].

Фарміраванне прафесійных кадраў архівістаў у Беларусі пачалося з канца XIX ст. Да гэтага часу большасць супрацоўнікаў беларускіх архіваў мелі багаслоўскую адукацыю. У 1897 г. на чале Віцебскага цэнтральнага архіва старажытных актавых кніг стаў выпускнік Пецярбургскага археалагічнага інстытута Д. Даўгяла. У 1911 г. у Віцебску было адкрыта аддзяленне Маскоўскага археалагічнага інстытута, дзе навучаліся вядомыя архівісты: Б. Брэжга, М. Мялешка, А. Шлюбскі і інш., А. Сапуноў чытаў курс «Помнікі старажытнасці Паўночна-Заходняга краю і іх захоўванне».

Праблема адукацыі архівістаў актуалізавалася ў 1920-я гг. Яна была паднята ў маі 1924 г. на Першай усебеларускай канферэнцыі архіўных працаўнікоў. Выявіліся два пункты гледжання па дадзенай праблеме. Першы выказаў рэктар БДУ У. Пічэта, які лічыў патрэбным стварэнне кароткатэрміновых 3-месячных курсаў для падрыхтоўкі практычных работнікаў архіваў. Другі — Б. Брэжга і М. Доўнар-Запольскі, якія лічылі неабходным стварэнне ў Мінску Археалагічнага інстытута. З 1925 г. на гістфаку БДУ Д. Даўгяла чытае курс крыніцазнаўства, а таксама праводзяцца сярод студэнтаў архіўныя семінары. Вядомы таксама спробы стварэння кафедры архівазнаўства на педагагічным факультэце БДУ, якія не былі скарыстаныя [8].

Са стварэннем у 1931 г. Маскоўскага дзяржаўнага гісторыка-архіўнага інстытута (МДГАІ) падрыхтоўка спецыялістаў для працы ў беларускіх архівах ажыццяўляецца ў асноўным там. Нягледзячы на тое што ў 1945 г. СНК БССР была прынята пастанова аб адкрыцці гісторыка-архіўнага аддзялення на гістарычным факультэце БДУ, «выканана» яна

была толькі ў 1992 г., а кадры архівістаў па-ранейшаму мелі падрыхтоўку ў Маскве. З 1945 па 1959 г. спецыяльную падрыхтоўку на 2—3-месячных курсах пры ГАУ СССР атрымалі больш за 400 работнікаў беларускіх архіваў. У канцы 1959 г. у архіўнай галіне налічвалася 52 прафесійных гісторыка-архівіста. МДГАІ скончылі вядомыя беларускія архівісты і архівазнаўцы: А. Азараў, Т. Вараб'ёва, А. Вараб'ёў, Э. Давыдава, А. Капіца, Ю. Капіца, Д. Караў, Г. Кісялёў, Т. Лявонцьева, Э. Савіцкі, Т. Трухіна, Д. Шорахава, Я. Шорахаў, М. Шумейка і інш. Значнай была колькасць супрацоўнікаў і кіраўнікоў архіўных устаноў, якія скончылі гістарычны і філалагічны факультэты БДУ (А. Галубовіч, Я. Бараноўскі, Г. Запартыка, А. Гесь, К. Жорава, У. Жумар, В. Селяменеў і інш.).

З 1992 г. на гістарычным факультэце БДУ (кафедра крыніцазнаўства) вядзецца падрыхтоўка гісторыкаў-архівістаў, а з 2001 г. — яшчэ і дакументазнаўцаў. На першым этапе станаўлення архіўнай адукацыі ў Беларусі асноўнымі праблемамі былі кадравая і метадычнага забеспячэння. «Варта адзначыць, што дзякуючы цесным дзелавым кантактам кафедры з кіраўніцтвам Дзяржаўнай архіўнай службай рэспублікі, цэнтральнымі архівамі Беларусі, прыходу на кафедру шэрагу ініцыятыўных і прафесійна падрыхтаваных выкладчыкаў да цяперашняга часу (2002 г. — *В. І.*) гэтыя праблемы ў асноўным вырашаныя. Важную ролю пры гэтым сыгралі і працягваюць іграць партнёрскія адносіны з роднаснымі ВНУ — расійскімі, украінскімі, якія маюць значны досвед і моцныя традыцыі ў падрыхтоўцы гісторыкаў-архівістаў» [8, с. 170].

У 2012 г. у БДУ пачалася распрацоўка трэцяга пакалення стандартаў па спецыяльнасці «Гісторыка-архівазнаўства» [9], у апошнім варыянце для чатырохгадовага навучання бакалаўраў па спецыяльнасці «Гісторыка-архівіст». Захавалася таксама дадатковая спецыяльнасць «Выкладчык». Першая ступень адукацыі прадугледжвае засваенне агульнанавуковых (філасофія, паліталогія, эканоміка, асновы менеджменту і інш.), агульнагістарычных (гісторыя Беларусі, усеагульная гісторыя, гісторыя дзяржаўных устаноў і інш.), грунтоўных спецыяльных (архівазнаўства, дакументазнаўства, крыніцазнаўства, спецыяльныя гістарычныя дысцыпліны і інш.) і моўных курсаў. Прадугледжваюцца таксама курсы, якія будуць збліжаць архівазнаўцаў са спецыялістамі іншых інфармацыйных кірункаў (музэязнаўцамі, бібліятэказнаўцамі, дакументазнаўцамі), тым не менш фундаментальная адукацыя архівістаў застаецца гістарычнай. На другой ступені адукацыі (магістратура) будзе прапанаваны шэраг палыбленых тэарэтычных і практычных курсаў.

На сённяшні дзень асноўнымі праблемамі, якія мусяць вырашацца пры падрыхтоўцы гісторыкаў-архівістаў у Беларусі, з'яўляюцца: стандартызацыя патрабаванняў да адукацыі архівіста на ўзроўні рэспублікі, пераход на двухузроўневую сістэму адукацыі (бакалаўрыят і магістрат), распрацоўка і ўдасканаленне навучальных праграм і іншага метадычнага забеспячэння ў кірунку іх адпаведнасці сучасным запатрабаванням (навуковым, тэхнічным, камунікацыйным), наладжванне больш цеснага супрацоўніцтва з замежнымі спецыялістамі і ўключэнне падрыхтоўкі спецыялістаў гэтай галіны ў агульнаеўрапейскі кантэкст. У адукацыі архівістаў у Беларусі захоўваюцца і выкарыстоўваюцца напрацоўкі савецкай архівазнаўчай школы з адметнасцямі, якія зыходзяць са спецыфікі архіўных дакументаў, актуальных архівазнаўчых праблем і кірункаў супрацоўніцтва з замежнымі калегамі. У цэлым выпускнікі гісторыка-архіўнага аддзялення валодаюць кампетэнцыямі, прапісанымі для архівістаў еўрапейскіх краін.

БІБЛІАГРАФІЧНЫЯ СПАСЫЛКІ

1. *Хорхордина Т. И.* Архивное образование и кадровое обеспечение // Российские архивы: история и современность : учебник / отв. ред. В. В. Минаев. М. : РГГУ, 2012. С. 348—370; *Мацяш І.* Архівна наука та освіта // Нариси історыі архіўнай справы ў Украіні : посібник / за агульнаю рэдакцыяю І. Б. Матяш та К. І. Клімовоі. Київ, 2002. С. 574—581; *Robótka H.* Organizacja kształcenia archiwistów // Wprowadzenie do archiwistyki Toruń: Wyd. Uniw. M. Kopernika, 2003. S. 13—34.
2. *Robytka H.* Ныяватовыя тэндэнцыі ў адукацыі архівістаў // *Archiwista Polski*. 2001. № 3—4 (23—24). S. 25—41; *Chor życzewski W.* Kształcenie archiwistów na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu w latach 1951—2001 // *Archiwista Polski*. 2001. № 3—4 (23—24). S. 54—65; *Шумейко М. Ф.* Подготовка историков-архивистов в Беларуси: история и современность // Архівознаўство. Археаграфія. Джерелознаўство: міжвід. зб. наук. праць / редкол. : Р. Я. Пірiг [та ін.]. Архівы — складова інфармацыйных рэсурсів супольства. Київ, 2002. Вип. 5. С. 161—171.
3. Archives in the European Union. Report of the Group of Experts on the Coordination of Archives. Luxembourg, 1994. 79 s.; Report on archives in the enlarged European Union. Increased archival cooperation in Europe action plan. Elaborated by the National Experts Group on Archives of the EU Member States and EU institutions and organs at the request of the Council of the European Union. Luxembourg, 2005. 232 s.
4. World Encyclopedia of Library and Information Services, 3rd Ed. [Электрон. рэсурс] Robert Wedeworth, American Library Association. 1993 S. 77 // URL: <http://books.google.by/books> (дата абрацання: 12.04.2013).
5. Report on archives in the enlarged European Union. Increased archival cooperation in Europe action plan. Elaborated by the National Experts Group on Archives of the EU Member

States and EU institutions and organs at the request of the Council of the European Union. Luxembourg, 2005. 232 s.

6. *Cook M.* An International Standard for the Training of Archivists and Records Managers // *Unesco Journal of Information Science, Librarianship and Archives Administration*. Vol. 4, № 2. April-June, 1982. P. 114—122; *Delmas B.* The Training of Archivists: Analysis of the Study Programmes of Different Countries and Thoughts on the Possibilities of Harmonization Paris: UNESCO, 1979. 75 p.

7. Историко-архивоведение. Специальность 020800: Гос. образовательный стандарт высш. профес. образования и примерные программы дисциплин федерального компонента (циклы общепрофес. дисциплин и дисциплин специальности) / редкол. : В. В. Минаев (отв. ред.) [и др.] ; М-во образования РФ, Рос. гос. гуманитар. ун-т, Учеб.-метод. объединение РФ по образованию в обл. ист.-архивовед. М., 2003. 988 с.; *Илизаров Б. С., Горяева Т. М., Батаева Т. В., Ларин М. В.* Подготовка историков-архивистов (К выходу в свет сборника нормативно-методических документов по специальности «Историко-архивоведение») // *Отечественные архивы*. 2004. № 5. С. 55—73; Концепція підготовки та післядипломної освіти кадрів для архівних установ / УНДІАСД. Київ, 1998.

8. *Шумейко М. Ф.* Подготовка историков-архивистов в Беларуси: история и современность // *Архивознавство. Археографія. Джерелознавство: міжвід. зб. наук. праць* / редкол. : Р. Я. Пиріг [та ін.]. Київ, 2002. Вип. 5: Архіви — складова інформаційних ресурсів суспільства. С. 161—171.

9. Высшее образование. Специальность Г.05.02.00 «Историко-архивоведение». Образовательный стандарт. Вышэйшая адукацыя. Спецыяльнасць Г.05.02.00 «Гісторыка-архівазнаўства». Адукацыйны стандарт. Введ. впервые: 01.09.99. Минск : М-во образования Респ. Беларусь, 2000. 31 с.; Высшее образование. Первая ступень. Специальность 1-23 01 13 «Историко-архивоведение». Квалификация «Историк-архивист». Преподаватель. Вышэйшая адукацыя. Першая ступень. Спецыяльнасць 1-23 01 13 «Гісторыка-архівазнаўства». Кваліфікацыя «Гісторык-архівіст». Выкладчык: ОСРБ 1-23 01 13-2008. Минск : М-во образования Респ. Беларусь; Респ. ин-т высш. шк., 2008. 29 с.

Артыкул паступіў у рэдакцыю 28 чэрвеня 2013 г.